



Document	Archeologische Quickscan	
Plangebied	Spierland, Spierdijk, gemeente Koggenland	
Adviesnummer	18202	
Opsteller(s)	A.S. de Groot (archeoloog) & C.M. Soonius (senior archeoloog)	
Datum	21-01-2019	

Advies	Handhaven dubbelbestemming 'Waarde – Archeologie' nabij het lint. Dubbelbestemming 'Waarde – Archeologie 5' laten vervallen (nieuwbouw vrijgeven).	
Vervolgtraject	Archeologie West-Friesland verzoekt om spoedig overleg te plegen met de initiatiefnemer om verdere stappen door te nemen ten aanzien van de eventuele grondverbetering van het bestaande parkeerterrein. C.M. Soonius (senior archeoloog) 06-25272867	

Archeologische Quickscan

1. Inleiding

Op verzoek van de gemeente Koggenland (contactpersoon: dhr. M. Neefjes) is gekeken naar het aspect archeologie met betrekking tot het wijzigen van het bestemmingsplan voor de geplande nieuwbouwlocatie 'Spierland' in Spierdijk, gemeente Koggenland (afb. 1 & 2).

Het plangebied heeft een oppervlakte van ca. 38.000 m² en is momenteel onbebouwd. Richting de Spierdijkerweg komt een toegangsweg. Voor de ontsluiting zal ten noorden van de begraafplaats, de helft van de sloot gedempt worden. Hierbij zal een damwand als oeverlijn worden aangebracht. Het bestaande parkeerterrein langs de Spierdijkerweg zal opnieuw ingericht worden. Dit betreft het verwijderen en opnieuw aanbrengen van bestrating. Indien grondverbetering nodig is zal dit tot maximaal 70 cm onder het huidige maaiveld plaatsvinden. Richting de N194 zal ook een toegangsweg worden gerealiseerd.

Aangezien voor het grootste deel van het plangebied een bestemmingsplan wordt vervaardigd is onder kopje 5 een stukje opgenomen voor in een hoofdstuk beleidskader. Dit is optioneel.



Afbeelding 1. De bijbehorende ruimtelijke visie voor het plangebied Spierland.



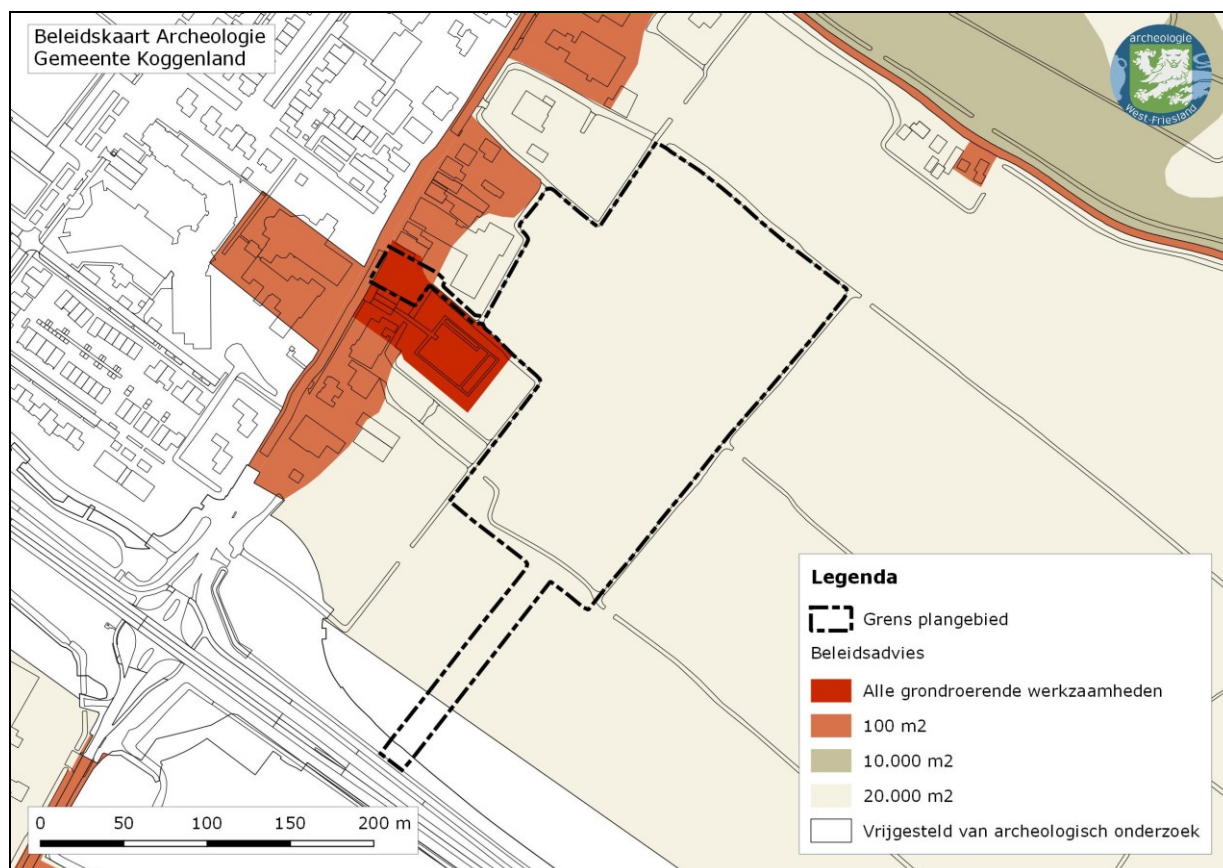
Afbeelding 2. De ligging van het plangebied (zwarte stippellijn) op een luchtfoto (Bron: PDOK).

2. Bestemmingsplannen en beleidskaart archeologie

Voor het plangebied Spierland gelden het Bestemmingsplan Landelijk Gebied (vastgesteld 27-02-2013) en het Reparatieplan Landelijk Gebied 2017 (vastgesteld 14-05-2018).¹ Er geldt een dubbelbestemming Waarde-Archeologie 5. Hierbij dient rekening te worden gehouden met het aspect archeologie bij bouwwerken met een oppervlakte van meer dan 20.000 m² en dieper dan 40 cm.

Het gedeelte van het plangebied langs het lint, op de locatie van de te dempen sloot en het parkeerterrein, geldt het Komplan 2008 (vastgesteld 10-11-2008).² Middels dit plan geldt een dubbelbestemming Archeologische Waarde categorie 2. Hierbij hoort een vrijstellingsgrens van 50 m² en een vrijstellingsdiepte van 35 cm.

In 2012 is door de gemeenteraad van Koggenland de gemeentelijke archeologische beleidskaart vastgesteld. Deze kaart is in 2012 vervaardigd door Archeologie West-Friesland.³ In 2016 is de bijbehorende toelichting aangescherpt ten behoeve van de herziening Bestemmingsplan Landelijk Gebied.⁴ Op de beleidskaart is aangegeven waar de bekende archeologische waarden zich bevinden en welke archeologische verwachtingszones er zijn in de categorieën Waarde - Archeologie 1 tot en met 5. De verwachting is gecombineerd met een beleidsadvies per archeologische verwachtingszone (afb. 3).



Afbeelding 3. Ligging van het plangebied (zwarte stippellijn) op de beleidskaart archeologie van de gemeente Koggenland.

¹ NL.IMRO.1598.BPLGKoggenland-va01 en NL.IMRO.1598.ReparatieBPLG2017-va01.

² NL.IMRO.15980000BPKKomplan2008-.

³ Gemeente Koggenland 2012.

⁴ Soonius, Gerritsen & Duijn, 2016.

Het plangebied valt grotendeels binnen een zone die staat aangeduid als 'buitengebied'. Hierbij geldt een lage tot zeer lage archeologische verwachting voor alle perioden en dient rekening te worden gehouden met het aspect archeologie bij ingrepen groter dan 20.000 m² en dieper dan 40 cm. Een gedeelte van de nieuwe toegangsweg aan de zuidzijde van het plangebied is op de beleidskaart al vrijgesteld van archeologisch onderzoek.

Op de archeologische beleidskaart van de gemeente Koggenland valt het plangebied aan de noordwestzijde binnen het bewoningslint van Spierdijk, een zone van hoge archeologische waarde voor resten uit de Middeleeuwen en Nieuwe Tijd. Ook is direct naast het plangebied een kerkterrein met kerkhof aanwezig waarvoor op de beleidskaart geldt dat bij alle bodemroering rekening dient te worden gehouden met het aspect archeologie. Het rode deel op de beleidskaart komt overeen met de begrenzing van het kerkterrein en het bijbehorende kerkhof (op basis van de kadastrale minuutkaart uit 1823). De deels te dempen sloot en het parkeerterrein vallen binnen deze beleidszone. Verder geldt voor een klein gedeelte van het plangebied langs het lint een vrijstellingsgrens van 100 m².

De grootte van het plangebied overschrijdt alle vrijstellingsgrenzen uit de bestemmingsplannen en de beleidskaart archeologie.

3. Cultuurhistorische achtergrond

Het plangebied ligt ten zuidoosten van het historisch dorpslint van Spierdijk (AMK monumentnummer: 14846). De historische kern van Spierdijk heeft een hoge archeologische waarde (CHW code: WFR337A). Spierdijk is hoogstwaarschijnlijk een verplaatste nederzetting. Het dorp lag mogelijk voorgaand langs de Oude Gouw, ten oosten van het huidige lint. Het dorp is vermoedelijk in de loop van de Late Middeleeuwen verplaatst naar de Spierdijk. Deze dijk is waarschijnlijk in de 14^{de} eeuw aangelegd en diende als waterkering tegen het water van de Wogmeer voor het gebied ten oosten van de dijk.⁵

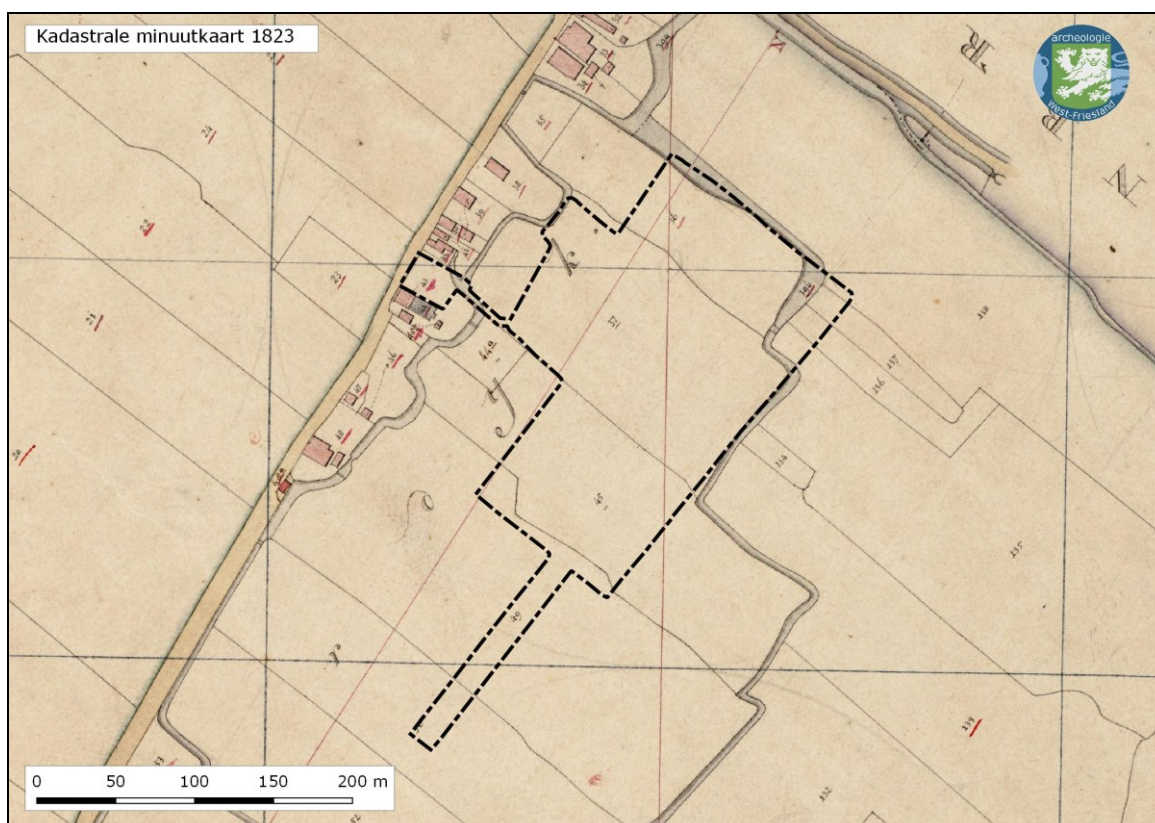
De Spierdijk is een binnenwaterkerende dijk van hoge historisch-geografische waarde (CHW-code WFR169G). Kenmerkend zijn de binnenwaterkerende kaden en sloten, die in dit geval dwars op de verkaveling liggen. Door de hogere ligging werden dergelijke kaden vaak als weg gebruikt en ook nu nog is deze dijk als weg herkenbaar. Ook fungeerden deze dijken vaak als ontginnings- en bewoningsas, zoals bij Spierdijk. De binnenwaterkerende functie is meestal verloren gegaan. De Spierdijk is waarschijnlijk aangelegd om het land te beschermen tegen het water uit de Wogmeer.

Voor het bepalen van de aanwezigheid van bewoningsresten uit de Nieuwe Tijd kan gebruik worden gemaakt van historisch kaartmateriaal. Op de kaart van Johannes Dou uit 1651-1654 is te zien dat het grootste gedeelte van het plangebied zich vlak achter het bebouwde bewoningslint bevindt (afb. 4). De noordwestzijde van het plangebied valt op de kaart van Dou mogelijk samen met bebouwing. Op de latere kadastrale minuutkaart uit 1825 is zichtbaar dat het plangebied niet samenvalt met de locatie van oude bebouwing uit de Nieuwe Tijd. (afb. 5). De locaties van het parkeerterrein en de sloot vallen binnen de begrenzing van het kerkterrein van de katholieke kerk. Het betreft een schuilkerk. Later in de 19^{de} eeuw verplaatst de kerk naar de overzijde van de Spierdijkerweg, waar ook de huidige Parochie St. Georgius gelegen is. Tussen de weg en de begraafplaats is dan geen bebouwing meer aanwezig. Dit is bijvoorbeeld goed zichtbaar op een topografische kaart uit 1880 (afb. 6).

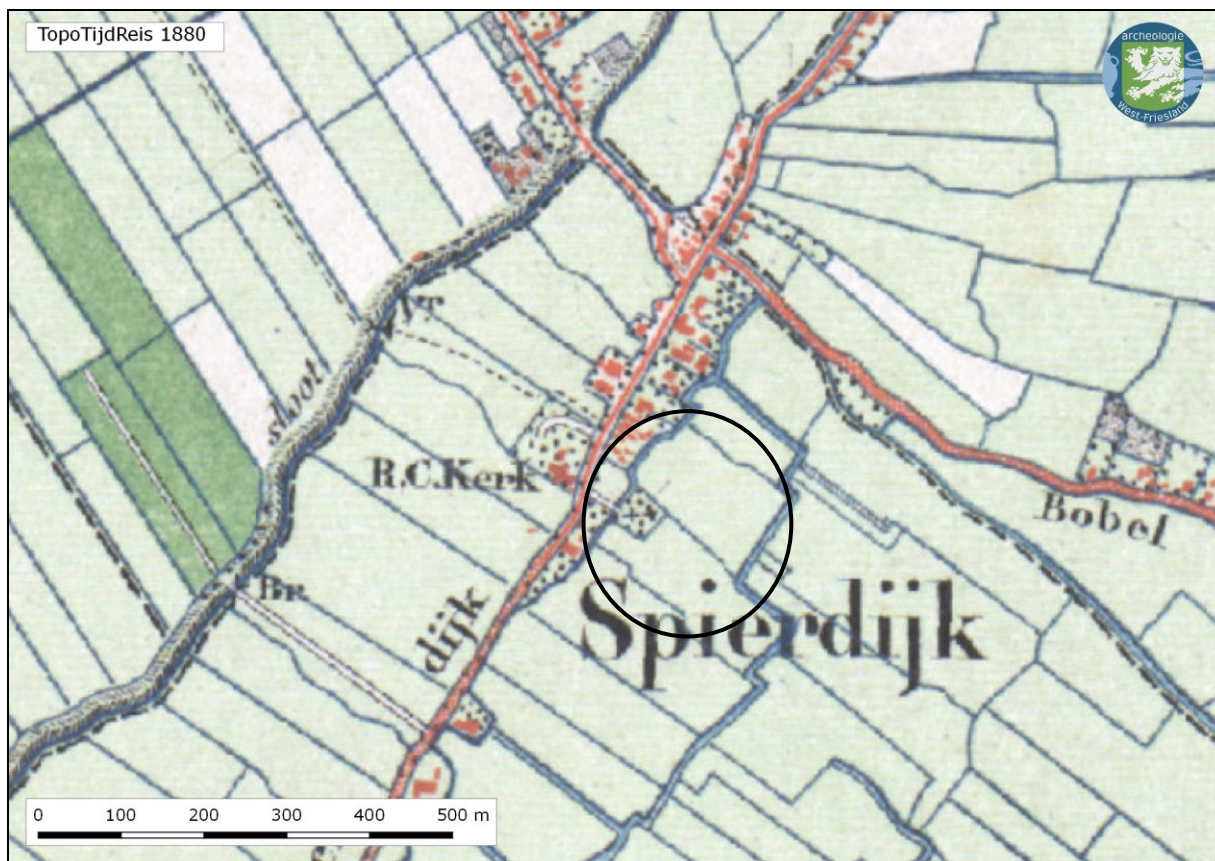
⁵ Visser-Poldervaart 2006.



Afbeelding 4. De ligging van het plangebied (zwarte cirkel, bij benadering) op de kaart van Dou (1651-1654, Collectie Westfries Archief).



Afbeelding 5. De ligging van het plangebied (zwarte stippellijn) op de kadastrale minuutkaart uit 1823.



Afbeelding 6. De ligging van het plangebied (zwarte cirkel, bij benadering) op een topografische kaart uit 1880 (Bron: TopoTijdReis).

4. Archeologische en geologische bronnen

Tijdens een archeologische veldkartering is ter hoogte van het plangebied aardewerk uit de Late Middeleeuwen aangetroffen (Archisnummer: 3079478100). Hetzelfde geldt voor een locatie verder ten oosten van het plangebied (Archisnummer: 273531600). Hier vlakbij, langs de Bobeldijk, werd ook roodk bakkend geglazuurd aardewerk uit de Nieuwe Tijd gevonden (Archisnummer 2078114100). Daarnaast zijn tijdens een archeologische begeleiding ten zuidwesten van het plangebied, bij Spierdijkerweg 97, in 2016 metaalvondsten en aardewerkvondsten uit de Nieuwe Tijd gedaan (vondstmeldingsnummer AWF: 1806).

Aan de hand van bodemkaarten kan inzicht worden verkregen in de verwachting voor vindplaatsen uit de prehistorie. Op de bodemkaart Groot Hoorn is te zien dat binnen het plangebied tochteerdgronden (code K10) en leek-/woudeerdgronden (code K5/K10) aanwezig zijn. De aanwezigheid van deze kleigronden bevestigt de zeer lage verwachting voor alle perioden die ook is aangegeven op de beleidskaart (afb. 3). Op de paleogeografische kaarten is het plangebied in het Neolithicum veel te actief en in de Bronstijd ligt het plangebied in een uitgestrekt veengebied. In de Middeleeuwen is het veen ontgonnen. De voorganger van Spierdijk lag waarschijnlijk langs de Oude Gouw. Vanaf de 14^{de} eeuw is het bewoningslint langs de Spierdijk ontstaan.

5. Tekst voor hoofdstuk Beleidskader (optioneel)

Rijksbeleid archeologie en cultuurhistorie

De Monumentenwet 1988 is op 1 juli 2016 overgegaan in de Erfgoedwet. De Erfgoedwet vormt samen met de Omgevingswet het wettelijke fundament voor de cultuurhistorie in Nederland. In de

Erfgoedwet is vastgelegd hoe met ons erfgoed wordt omgegaan, wie welke verantwoordelijkheden daarbij heeft en hoe het toezicht daarop wordt uitgeoefend. De Erfgoedwet bundelt bestaande wet- en regelgeving voor behoud en beheer van het cultureel erfgoed in Nederland. Bovendien zijn aan de Erfgoedwet een aantal nieuwe bepalingen toegevoegd. Het beschermingsniveau zoals die in de oude wetten en regelingen golden blijven gehandhaafd. Onderdelen van de Monumentenwet die de fysieke leefomgeving betreffen, worden overgeheveld naar de Omgevingswet die in 2021 van kracht wordt. Voor deze onderdelen is een overgangsregeling in de Erfgoedwet opgenomen voor de periode 2016-2021. Het betreft dan:

1. Vergunningen tot wijziging, sloop of verwijdering van rijksmonumenten
2. Verordeningen, bestemmingsplannen, vergunningen en ontheffingen op het gebied van archeologie
3. Bescherming van stads- en dorpsgezichten

Zaken zoals het certificeringsstelsel en de aanwijzing van archeologische rijksmonumenten blijven in de Erfgoedwet.

Per 1 januari 2012 is de Modernisering Monumentenwet doorgevoerd via een wijziging van artikel 3.6. lid 2 van *Besluit ruimtelijke ordening*. In de toelichting van een bestemmingsplan moet voortaan het volgende worden opgenomen: Een beschrijving van de wijze waarop met de in het gebied aanwezige cultuurhistorische waarden en in de grond aanwezige of te verwachten monumenten rekening is gehouden. Hierdoor dienen cultuurhistorische waarden dus uitdrukkelijk te worden meegewogen bij het vaststellen van bestemmingsplannen. Gemeenten zullen een inventarisatie moeten (laten) maken van alle cultuurhistorische waarden in een bestemmingsplangebied, dus niet alleen de archeologische waarden. Daarnaast moeten ze aangeven welke conclusies ze daaraan verbinden en op welke wijze ze deze waarden borgen in het bestemmingsplan. Dit is één van de pijlers van de Modernisering Monumentenzorg (MoMo).

De Rijksdienst helpt gemeenten om hieraan te voldoen met de Handreiking erfgoed en ruimte. Hierin staat hoe gemeenten zo'n inventarisatie en analyse kunnen uitvoeren. Ook wordt in deze handreiking aangegeven op welke wijze gemeenten cultuurhistorische waarden kunnen opnemen in een bestemmingsplan, compleet met voorbeeldbepalingen.

Provinciaal beleid archeologie en cultuurhistorie

Structuurvisie 2040

Het ruimtelijk beleid van de provincie Noord-Holland is vastgelegd in de 'Structuurvisie 2040 Noord-Holland 2040 –Kwaliteit door veelzijdigheid'. Archeologie is daarin aangewezen als één van de kernkwaliteiten van het landschap. Daarnaast gaat de provincie Noord-Holland uit van een ontwikkelingsgerichte benadering, omdat ook tegenwoordige ruimtelijke ontwikkelingen het landschap vormen, zodat zorgvuldig wordt omgegaan met de bestaande (historische) kenmerken van het landschap. In de bijbehorende Provinciale Ruimtelijke Verordening Structuurvisie heeft de provincie regels geformuleerd omtrent de inhoud van en de toelichting in bestemmingsplannen als er sprake is van provinciaal belang. In een bestemmingsplan moet bijvoorbeeld duidelijk omschreven worden hoe er omgegaan wordt met de cultuurhistorische objecten (waaronder archeologische waarden).

De provincie speelt een belangrijke rol op het gebied van ruimtelijke ordening. Door haar ruimtelijk beleid bepaalt de provincie in belangrijke mate hoe de ruimte in Noord-Holland wordt ingericht. In het licht van de WRO spitst de provinciale rol vanuit cultuur en cultuurhistorie in de ruimtelijke inrichting zich toe op drie terreinen, daar waar de provincie:

- Haar cultuurhistorische provinciaal belang heeft gedefinieerd in de Structuurvisie;
- Wettelijk bevoegd gezag is bij ingrepen die een relatie hebben met cultuurhistorie, bijvoorbeeld bij ontgrondingen of de aanleg van provinciale wegen;
- Initiatiefnemer is bij projecten van het Rijk een (beschermende) taak hebben verkregen, zoals bij de nationale landschappen en Unesco-gebieden.

Op provinciaal niveau is het beleidskader en de leidraad Landschap en Cultuurhistorie van belang voor onderhavig bestemmingsplangebied.

Beleidskader en Leidraad Landschap en Cultuurhistorie

De visie op de gewenste ruimtelijke kwaliteit is vastgelegd in de Leidraad Landschap en Cultuurhistorie van de provincie Noord-Holland.⁶ Deze vernieuwde leidraad is een uitwerking van het in 2006 vastgestelde Beleidskader Landschap en Cultuurhistorie, dat werd gebruikt als leidraad voor ruimtelijke plannen als bestemmingsplannen, beeldkwaliteitsplannen en structuurplannen. Daarnaast bood het handreikingen aan gemeenten om landschap en cultuurhistorie als uitgangspunt te gebruiken bij planvorming.

De provincie Noord-Holland heeft 10 archeologische gebieden van provinciaal belang gedefinieerd. Het plangebied ligt in een dergelijk gebied: West-Friesland. Als in gebieden van provinciaal belang het maatschappelijk belang dusdanig groot is dat waardevolle archeologische vindplaatsen aangetast moeten worden, vraagt de provincie aan te geven op welke wijze archeologische waarden door compenserende maatregelen in het plan zijn ondergebracht. Bovendien vraagt de provincie de aanwezige waarden te benutten bij de inrichting van een gebied.

Het archeologiebeleid van de provincie Noord-Holland is primair gericht op het behouden van de archeologische waarden in de bodem. Dit is geheel in de 'geest' van het Verdrag van Malta.

6. Conclusie

Ten behoeve van het vervaardigen van het bestemmingsplan op de locatie 'Spierland' in Spierdijk is onderhavig advies vervaardigd. De totale oppervlakte van het plangebied bedraagt ca. 38.000 m². Op de locatie staat een nieuwbouwwijk gepland. Ten behoeve van de ontsluiting worden ook een tweetal toegangswegen en een parkeerterrein gerealiseerd.

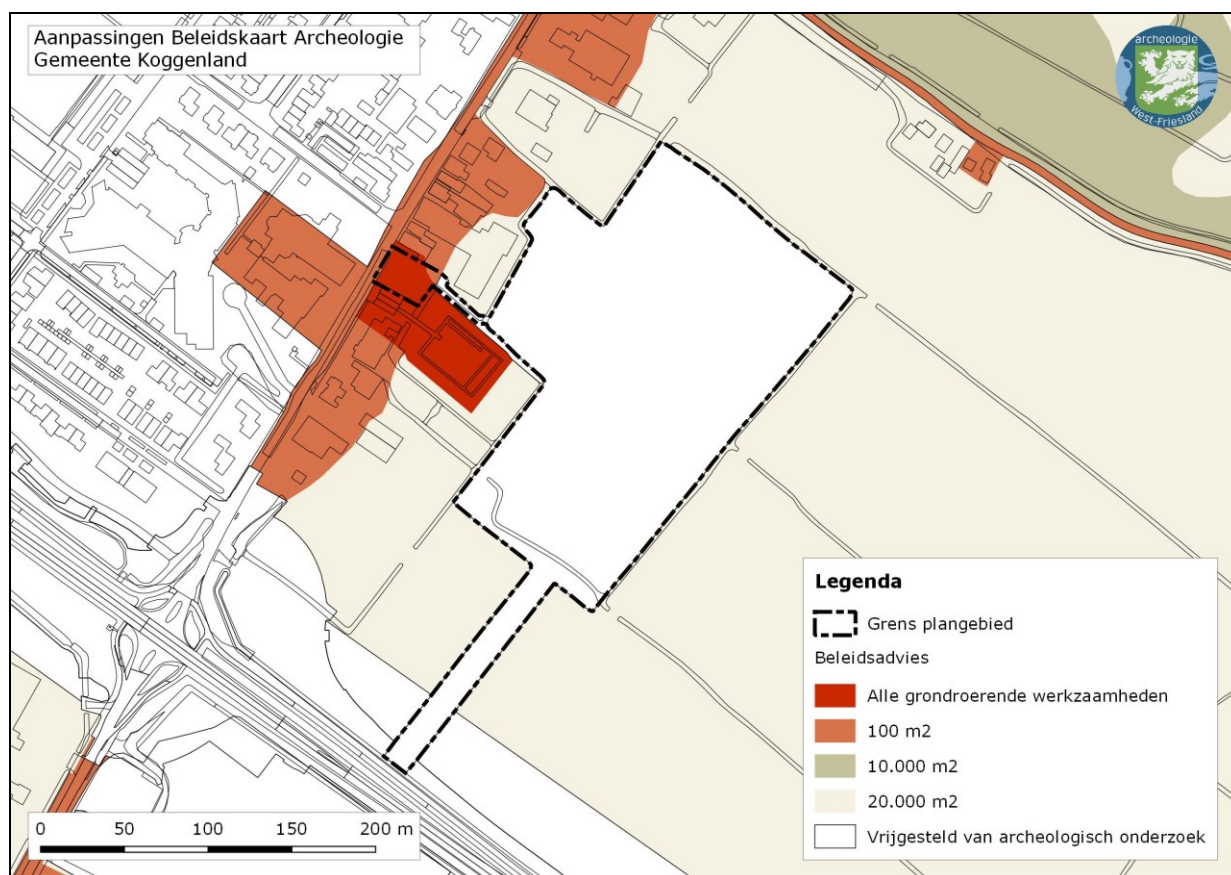
Voor het gedeelte van het plangebied nabij het lint, op de locatie van het parkeerterrein en de te dempen sloot, geldt een hoge archeologische waarde voor resten van bewoning vanaf de 14^{de} eeuw. Op de 17^{de} eeuwse kaart is bewoning aanwezig. Op de kadastrale minuutkaart uit 1823 is hier een schuilkerk met begraafplaats ingetekend. Later in de 19^{de} eeuw verplaatste de katholieke kerk naar de overzijde van de Spierdijkerweg. Op de locatie van het kerkterrein kunnen ook sporen van oudere (middeleeuwse) bebouwing aanwezig zijn.

Voor het grootste gedeelte van het plangebied geldt een lage archeologische verwachting voor vindplaatsen uit alle perioden. De eventueel aanwezige archeologische resten bevinden zich direct onder de bouwvoor.

7. Advies

Voor het overgrote deel van de bodemingrepen geldt vanuit archeologisch oogpunt geen beperking ten aanzien geplande bodemingrepen. Hieronder valt ook de te dempen sloot en het aanbrengen van een beschoeiing. Na realisatie van de nieuwbouw is het niet noodzakelijk om voor dit deel van het plangebied een dubbelbestemming Waarde-Archeologie op te nemen. Nader archeologisch onderzoek is hier in het kader van de Archeologische Monumentenzorg niet noodzakelijk. Indien bij de realisatie van de woonwijk archeologische vondsten/waarnemingen worden gedaan dienen deze wel alsnog te worden veilig gesteld. De vrijgave zal ook worden verwerkt op de beleidskaart archeologie van de gemeente Koggenland (afb. 7).

⁶ Provincie Noord-Holland 2018.



Afbeelding 7. De ligging van het plangebied (zwarte stippellijn) op de aangepaste beleidskaart archeologie van de gemeente Koggenland. In wit is het vrijgegeven deel aangegeven. Aan het lint worden de vrijstellingsgrenzen gehandhaafd.

Vanuit het gemeentelijke beleid wordt geadviseerd om op de locatie van het parkeerterrein langs het lint archeologie-vriendelijk te werk te gaan, dat wil zeggen de bodem niet te verstoren. Indien het toch in de planning ligt om het parkeerterrein te ontgraven tot 70 cm onder maaiveld, dan wordt het project als niet-archeologie-vriendelijk geclassificeerd en dient nader archeologisch/historisch onderzoek te worden uitgevoerd.

Archeologie West-Friesland verzoekt daarom om spoedig overleg te plegen met de projectontwikkelaar en/of koper om afspraken over het vervolgtraject te maken (C.M. Soonius, 06-25272867).

Archeologie West-Friesland adviseert voor de locatie Spierland op basis van de lage archeologische verwachting de dubbelbestemming 'Waarde - Archeologie 5' te laten vervallen in het bestemmingsplan.

Nabij het lint dient de dubbelbestemming 'Waarde - Archeologie' wel te worden gehandhaafd. De bijbehorende regel in het bestemmingsplan luidt dan als volgt:

Artikel ** Waarde - Archeologie

**.1 Bestemmingsomschrijving

De voor 'Waarde - Archeologie' aangewezen gronden zijn, behalve voor de andere daar voorkomende bestemming(en), mede bestemd voor het behoud en de bescherming van de archeologische waarden van de gronden.

****.2 Bouwregels**

****.2.1 Algemeen**

Bij alle grondroerende bouwwerkzaamheden moet alvorens een omgevingsvergunning voor het bouwen wordt verleend, door de aanvrager een rapport worden overgelegd waarin, naar het oordeel van het bevoegd gezag:

- a. de archeologische waarden van de gronden die blijkens de aanvraag kunnen worden verstoord in voldoende mate zijn vastgesteld, en;
- b. in voldoende mate is aangegeven op welke wijze de archeologische waarden worden bewaard en/of gedocumenteerd.

****.2.2 Advies archeoloog**

Alvorens het bevoegd gezag beslist over een vergunning als bedoeld in lid **.2.1 winnen zij advies in bij de archeologisch deskundige omtrent de vraag of de door het verlenen van de omgevingsvergunning geen onevenredige afbreuk wordt of kan worden gedaan aan de archeologische waarden, en zo ja welke voorwaarden dienen te worden gesteld. In sommige gevallen volstaat een archeologische quickscan als duidelijk is dat de geplande ingrepen geen onevenredige afbreuk doen aan de aanwezige archeologische waarden.

****.2.3 Voorwaarden**

Indien uit het in lid **.2.1 genoemde rapport of de in lid **.2.2 genoemde quickscan blijkt dat de archeologische waarden van de gronden door het verlenen van de omgevingsvergunning voor het bouwen zullen worden verstoord, kan het bevoegd gezag één of meer van de volgende voorwaarden verbinden aan de omgevingsvergunning:

- a. de verplichting tot het treffen van technische maatregelen, waardoor de archeologische waarden in de bodem kunnen worden behouden;
- b. de verplichting tot het doen van opgravingen;
- c. de verplichting de werken of werkzaamheden die leiden tot de bodemverstoring, te laten begeleiden door een deskundige op het terrein van archeologische monumentenzorg die voldoet aan door het bevoegd gezag bij de vergunning te stellen kwalificaties.

****.3 Omgevingsvergunning voor het uitvoeren van werken, geen bouwwerk zijnde, of van werkzaamheden**

****.3.1 Vergunningplicht**

Voor de volgende werken, geen bouwwerken zijnde, en werkzaamheden is ongeacht het bepaalde in de regels bij de andere op deze regels van toepassing zijnde bestemmingen een omgevingsvergunning vereist:

- a. het ontgronden, afgraven (waaronder het graven van watergangen en waterpartijen), egaliseren en ophogen van gronden en/of het anderszins ingrijpend wijzigen van de bodemstructuur;
- b. het uitvoeren van overige groundbewerkingen;
- c. het verwijderen en/of aanbrengen van bomen en diepwortelende beplanting;
- d. het aanleggen van ondergrondse energie-, transport- en of communicatieleidingen.

****.3.2 Uitzonderingen**

Het bepaalde in lid **.3.1 is niet van toepassing op werken en werkzaamheden die:

- a. het normale onderhoud betreffen;
- b. reeds in uitvoering zijn op het tijdstip van inwerkingtreding van dit plan;
- c. in het kader van archeologisch onderzoek en het doen van opgravingen worden uitgevoerd, mits verricht door een daartoe bevoegde instantie;

**3.3 Toetsingscriteria

De in lid **3.1 genoemde vergunning kan slechts worden verleend indien geen onevenredige afbreuk wordt gedaan aan de archeologische waarden van de gronden.

**3.4 Archeologisch rapport

Alvorens een omgevingsvergunning wordt verleend, moet door de aanvrager een rapport worden overgelegd waarin, naar het oordeel van het bevoegd gezag:

- a. de archeologische waarden van de gronden die blijkens de aanvraag kunnen worden verstoord in voldoende mate zijn vastgesteld, en;
- b. in voldoende mate is aangegeven op welke wijze de archeologische waarden worden bewaard en/of gedocumenteerd.

**3.5 Voorwaarden

Indien uit het in lid **3.4 genoemde rapport blijkt dat de archeologische waarden van de gronden door het uitvoeren van werken of werkzaamheden zullen worden verstoord, kan het bevoegd gezag één of meer van de volgende voorwaarden verbinden aan de omgevingsvergunning:

- a. de verplichting tot het treffen van technische maatregelen waardoor de archeologische waarden in de bodem kunnen worden behouden;
- b. de verplichting tot het doen van opgravingen;
- c. de verplichting de werken of werkzaamheden die leiden tot de bodemverstoring, te laten begeleiden door een deskundige op het terrein van archeologische monumentenzorg die voldoet aan door het bevoegd gezag bij de vergunning te stellen kwalificaties.

8. Bronnen

Archis 3.0

Bles, R.J. & B.H. Steeghs, 1973. Structuurplan Groot Hoorn. Bodemgesteldheid en bodemgeschiktheid. Schaal 1:25.000. *Stiboka-rapport 1073*, Stichting voor Bodemkartering, Wageningen.

Gemeente Koggenland, 2008. *Voorschriften Komplan 2008*, 67.

Gemeente Koggenland, 2012. Beleidskaart Archeologie (vastgesteld door de gemeenteraad in 2012).

Provincie Noord-Holland, 2018. Leidraad Landschap en Cultuurhistorie(<https://leidraadlc.noord-holland.nl/ensembles/west-friesland-midden>)

Soonius, C.M., S. Gerritsen, & D. Duijn, 2016. Toelichting Beleidskaart Archeologie gemeente Koggenland 2016. *Westfriesse Archeologische Notitie* (WAN) 15. Archeologie West-Friesland, Hoorn.

Visser-Poldervaart, M., 2006. *Bureauonderzoek naar de archeologische waarde van de plangebieden dorpskernen Ursem, Spierdijk, Berkhout, Avenhorn/De Goorn en Scharwoude, gemeente Wester-Koggenland*. SCENH-rapport Cultuurhistorie 60. Stichting Steunpunt Cultureel Erfgoed Noord-Holland, Wormer.

Westfries Archief